

Evje og Hornnes geomuseum, Fennefoss

Av Ronald Werner

Fennefoss museum kan neppe kalles et typisk geologisk museum, og er sterk preget av sin opprinnelse som bygdemuseum.

I 1975 ble museet stiftet av en liten gruppe lokale entusiaster som ønsket å ta vare på lokal bygdekultur. Rundt selve hovedbygningen ble det bygd opp et gårdsmiljø med autentisk utseende med flere flotte gamle bygde som ble flyttet hit.

Men mineralrikdommen i Evje/Iveland var det vanskelig å se bort fra, og etter hvert ble de geologiske og mineralogiske utstillinger mer og mer viktig.

Amazonitt, Landsverk I.

Pr. i dag er det mer riktig å kalle museet et "geomuseum" enn et bygdemuseum.

Ellers må det understrekes at det ikke eksisterer et museum ved navnet "Fennefoss museum". Titelen ovenfor er den riktige betegnelse, selv om den i praksis er lite brukt. Tilføyelsen "geo" i geomuseum er en konsekvens av et bevisst valg. Det skulle gjøre det lettere å profilere museet.

I 2005 ble Evje og Hornnes geomuseum, Fennefoss konsolidert med Setesdalsmuseet pga statens pålegg at mindre museer måtte sammenslås med større museer eller risikere å miste statstøtte.

De geologiske og mineralogiske samlinger ble bygd opp gjennom hederverdig innsats av lærer, lokal historiker og mineralentusiast Sigmund Monen. Gjennom år med tålmodig arbeid for å skaffe de nødvendige midler, klarte han og sine støttespillere å bygge opp en samling som kan kalles imponerende stor, utfyllende og kvalitativt av internasjonal betydning.

Siden 2000 har Ronald Werner vært ansatt i en 50% stilling for å registrere samlingen og etter hvert med å forbedre utstillingene. Utfordringene med å oppgradere en slik stor

Monazitt, Landsverk I.

Citrin, Landsverk I.

samling med et komplekst opphav er betydelig. En ulempe er at selve bygningen er lite egnet til å lage utstillinger som kan måle seg med for eksempel kollegamuseet Mineralparken. Samlingen består av flere delsamlinger, hver med sin egen historie og fokus.

Kristen Dale er en velkjent norsk samlere som i mange år reiste rundt i Norge og gjorde mange spennende nyfunn. Samlingen hans er en geografisk samling som dekker mineralstoffer fra de aller meste viktige norske forekomster fra sør til nord i Norge.

Dale's samling av Evje/Iveland's mineraler inneholder svært mange lekkerbiskener. Bredden av denne del av samlingen hans er enestående og gir både norske og utenlandske mineralsamlere et innblikk i lokal mineralrikdom. Særlig samlere av pegmatittmineraler kan glede seg her. Samlingen ble i 1995 kjøpt av Evje og Hornnes kommune ved hjelp av Norsk Kulturfond.

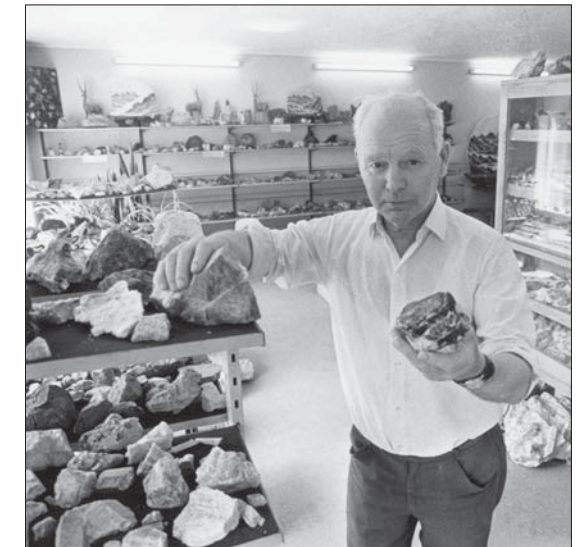
Theodor Gautestad er vel kanskje Evjes best kjente mineralentusiast. Han begynte sin karriere som gruvearbeider i Flåt nikkelgruve, men måtte pga sykdom slutte. Han fortsatte deretter som gruveeier og drev etter feltspat og kvarts. Gjennom årene viste det seg at det var penger å tjene på salg av mineraler og sliping av smykkestein. I 1964 begynte han Norges første steinbutikk og litt senere Norges første slipeverksted.

Hans teft for mineraler ble etter hvert kjent langt ut over landets grenser, og samlere fra hele Europa besøkte ham for å kjøpe eller bytte

flotte eller sjeldne mineraler, særlig de som han fant i egne gruver.

Mineralene hans finnes i mange store samlinger verden rundt, med blant annet som høydepunkt en av verdens fineste thortveittkrystaller i Musée de Minéralogie, Ecole des Mines de Paris.

Han ble velkjent som leverandør av det som kanskje er verdens beste amazonitt som han fant i betraktelige mengder i Landsverk I gruva. Historien er at han opprinnelig solgte amazonitt som massevare for 38 kroner pr. tonn sammen med vanlig feltspat. Men da han ble fortalt at amazonitten ble sortert ut i Tyskland og solgt for mye høyere pris til steinslipere, økte han prisene tusen ganger til 38 kroner pr. kilo. Deretter gikk salget faktisk enda bedre!

Theodor Gautestad i Setesdalstein.

Samlingen etter Theodor inneholder en del fine stoffer fra både egne gruver, forekomster ellers i Norge samt en hel del utenlandske stoffer som han byttet mot norske mineraler. Samlingen ble kjøpt i 1988 av Evje og Hornnes kommune med støtte av Norsk Kulturfond.

Samlingen etter oberst Odd S. H. Hansen er vel heller en raritet enn en typisk museumsamling. Hver eneste stoff i samlingen hans ble preparert slik at den kunne få plass i en plasteske. Ikke en eneste stein er større enn ca. 10 x 10 cm.

Samlingen hans har derimot stor bredde og representerer et meget utfyllende utvalg av

norske mineralforekomster. Hans samling av Evje/Iveland mineraler er utstilt i kun en liten monter, men inneholder flere titalls mineralarter, de fleste i svært bra kvalitet.

Som del av Kristen Dale's samling er det utstilt materiale etter Per Nordbø, for det meste mineraler fra Langesundsfjorden, steinprøver fra Fensfeltet og noen andre forekomster i Telemark.

Museet's bergartsamling ble samlet inn av den danske geologistudent Mikael Pedersen, sønn av den kjente geolog Svend Pedersen, som har gjort banebrytendes geologisk forskning i det sørlige deler av Setesdal og har brukt område for feltarbeid med sine studenter.

En viktig del av samlingen på Fennefoss er materiale som Sigmund Monen har samlet inn gjennom årene. Det er utstilt etter kjemisk sammensetning og kalles en "systematisk samling" og inneholder kun norske mineraler.

Totalt inneholder hele Fennefoss samlingen rund 6000 mineralstuffer fordelt over om lag 950 forskjellige mineralarter.

Siden 2005 har Ronald Werner arbeidet med å oppgradere samlingene og gjøre dem tilgjengelig for et bredere publikum.

Hele samlingen blir tematisert for å lettere kunne forstå sammenhengen mellom alle disse spennende mineraler med vårt samfunn. I tillegg blir de personsrelaterte samlinger supplementert med bildemateriale, livsbeskrivelser og en innholdsmessig fordykning av hva samlingen handler seg om.

Dette arbeidet kommer til å fortsette i flere år framover, en prosess som går senere enn ønskelig, noe som har sammenheng med at det ikke er avsatt midler til slikt arbeid. For øvrig jobber Werner i en 50% stilling; det og setter grenser til hva man kan få til.

Montere med deler Theodor Gautestad og Kristen Dale's samling.

I 2009 ble den første utstilling som kan kalles moden og permanent ferdigstilt. Fennefoss museum eier et elektrooskop etter Pierre Curie samt en del utstyr som ble brukt sammen med den. Siden selve elektrooskopet er et skoleeksempel på et høytstående håndarbeid fra slutten av 1800-tallet, fortjente den å bli kjernen av en utstilling om to av de mest berømte klassiske vitenskapere som gjennom sitt arbeid har ført menneskeheten inn i atomalderen.

Til 2010 sesongen er det planlagt å ha flere nye utstillinger ferdig: glimmer, beryll/beryllium, nikkel, Theodor Gautestad, Odd S. H. Hansen og smykkesteiner. Budsjetts begrensninger gjør at noen av de utstillingene kommer til å bli preget av pengermangel.

Mindre tema utstillinger om kvarts og sjeldne jordarter ble ferdigstilt allerede for flere år siden, men skal forhåpentlig få en mer grundig gjennomgang i løpet av nærmeste framtid.

Potensialet til samlingene på Fennefoss er store. Både bredden og kvaliteten er så pass god, at det hadde vært ønskelig på sikt å finne bedre lokaler. Planer til et nytt museum på område ved Flåt nikkelgruve ble skrinlagt. Flere år med forsøk på å overbevise politikere at hele regionen kunne ha tjent på en slik satsing viste seg å være til ingen nytte. At dette er mer enn bare leit, kan man lett forestille seg når man tenker litt mer langsiktig.

Turisme, friluft- og naturrelaterte opplevelser har mulighet til å bli en enda viktigere inntektskilde for et land hvor natur ikke enda er mangelvare, slik som det er ellers i Europa. I den sammenheng kan man snakke om en tapt sjanse som muligens aldri kommer tilbake. Fennefoss geomuseum kommer sikkert til å bli et stadig mer attraktivt museum, skulle Werner få lov å fortsette sin arbeid. Å oppnå det fulle potensiale som ligger i samlingen forblir en fjern drøm...

Utstillingen om Pierre og Marie Curie.

NORSK STEINSENTER

Havnegt. 2 - 2.etg. • 4950 Risør • Tlf. 37 15 00 96 • Fax. 37 15 20 22
post@norsk-steinsenter.no • www.norsk-steinsenter.com

Tromlet stein
Cabochoner
Krystaller
Smykker
Gaveartikler
Smykkfatninger
Norske gaveartikler i stein

Skiferklokker
Healingstein
Mineraler
Råstein
Kleberstein
Detalj og engros
Vi sender over hele landet